

τὴν καρδίαν καὶ τὸν νοῦν ὑμῶν, διότι οἱ ὑπὸ τῶν συνδιασμῶν τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς συμμάχου αὐτῆς ἰσχύος ὑπαγορευόμενοι νόμοι δὲν δύνανται νὰ καταργήσωσι τοὺς νόμους τοὺς καταχωριθέντας ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ εἰς τὸν κώδικα τῆς φύσεως, καὶ μέλλοντας θάττον ἢ βράδιον νὰ κυρωθῶσι καὶ ὑπὸ τῆς ἀνθρωπότητος διὰ τῆς σφραγίδος τῆς ἰδίας αὐτῆς συγκαταθέσεως,

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ ΠΑΛΛΗ.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΜΒΛΕΤΑΙ.

(Συνέχ. καὶ τέλος. ἴδιε φυλλάδ. 232.)

—οοο—

Ἐξεθέσαμεν ἄχρι τοῦδε τοὺς λόγους, δι' οὓς φρονούμεν ὅτι αἱ πολυθρύλλητοι ἐκεῖναι ἱκεσίαι τοῦ Ἀλεξίου πρὸς τοὺς σταυροφόρους οὐδέποτε ἐγένοντο. Ἐξεθέσαμεν ἔπειτα τοὺς λόγους, δι' οὓς πρόδηλον καθίσταται ὅτι τοῦλάχιστον ἡ μόνη σωζομένη περὶ τούτου ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλεξίου εἶναι πλαστὴ καὶ ὑποβολιμαία. Περὶερῶν ἤδη εἶναι νὰ ἐξετάσωμεν, πῶς ἐθεώρησαν τὸ ζήτημα τοῦτο οἱ Εὐρωπαῖοι ἱστορικοὶ. Εἴπομεν ἀρχόμενοι ὅτι ἅπαντες θεωροῦσιν ὡς γενομένην τὴν ἱκεσίαν· ἀλλ' οἱ ἐπισημότεροι, καὶ ἰδίως ὁ Wilken, ὁ Heeren, ὁ Schlosser θεωροῦσιν οὐδὲν ἦτον τὸ σωζόμενον τῆς ἐπιστολῆς κείμενον οὐχὶ ὡς γνήσιον, ἀλλ' ὡς ἐν Κύρῳπῃ σχεδιασθέν.

Ἐρχεται ἔπειτα ὁ Γάλλος Michaud· ὁ Γάλλος οὗτος οὐ μόνον τὴν ἱκεσίαν παραδέχεται, ἀλλὰ καὶ τὴν γνησιότητα τῆς ἐπιστολῆς. Τοῦλάχιστον ὅμως ἔχει τὴν εἰλικρίνειαν νὰ ἀναφέρῃ τὰς κατὰ τῆς γνησιότητος ταύτης ἐπενεχθείσας ἐνστάσεις, τὰς ὁποίας καὶ προσπαθεῖ νὰ ἀναίρῃ, ἂν καὶ δι' ἀσθενῶν καὶ ὀλως παραλόγων ἐπιχειρημάτων. Ὁ δὲ ἀνὰ χεῖρας νεώτατος τῆς πρώτης σταυροφορίας συγγραφεὺς θεωρεῖ τὰ πάντα ὡς ἀνχμφισβήτητα καὶ οὐδὲ κἂν παρατιθῆσι τὰς κατὰ τῆς γνησιότητος τῆς ἐπιστολῆς προταθείσας ἐνστάσεις ἵνα προσπαθῆσῃ ν' ἀνασκευάσῃ αὐτάς. Καὶ οὐδὲ τοῦτο ἀρκεῖ· ἀλλὰ, διὰ νὰ ἐξηγήσῃ πῶς ἡ περὶ τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν περικοπή τῆς περιλήψεως δὲν ἀναφαίνεται ἐν τῷ ὄλω κειμένῳ τῆς ἐπιστολῆς, ἀξιοῖ ὅτι ὁ Ἀλέξιος δύο κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἔγραψεν ἐπιστολάς· μίαν, ἧς περίληψιν δίδει ὁ Γουϊβέρτος· καὶ μίαν ἧς τὸ κείμενον δίδουσιν ὁ Μαρτίνος καὶ ὁ Δυράνδος. Ἰστέ, ἐνῷ ὁ Michaud τοῦλάχιστον περὶ μιᾶς ἐλάλει ἐπιστολῆς, ὁ νεώτατος ἱστοριογράφος, τελειοποιῶν τὸ πρᾶγμα, παρατίθησιν ἡμῖν δύο. Καὶ προάγεται λοιπὸν τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐξάνει ἡ περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ἱστορικοῦ γεγονότος ἀπάτη, τῶν μὲν ἀρχαιοτέρων Γερμανῶν παραδεχομένων τὴν ἱκεσίαν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν γνησιότητα τῆς ἐπιστολῆς, ἧτις ἐντούτοις εἶναι ἡ μόνη περὶ τούτου μαρτυρία· τοῦ δὲ μεταγενεστέρου Γάλλου Michaud παραδεχομένου

καὶ τῆς ἐπιστολῆς τὴν γνησιότητα, ἀλλὰ παραθέτοντος τὰς κατ' αὐτῆς ἐνστάσεις, τοῦ δὲ νεωτάτου πάντων οὐδὲ τὰς ἐνστάσεις ἀναφέροντος, καὶ πρὸς τούτους νέαν δευτέραν ἀναπλάττοντος ἡμῖν ἐπιστολήν.

Ἐν γένει δὲ καθ' ὅλην ταύτην τὴν συγγραφὴν τοιαύτης ἐπιφαίνεται βαθμιαία ἐπίτασις περὶ τὴν εὐμενῆ μὲν παράστασιν πάντων τῶν ὑπὸ τῶν δυτικῶν πεπραγμένων, περὶ τὴν κατάκρισιν δὲ τῆς τῶν ἡμετέρων διαγωγῆς. Καὶ ἐπειδὴ εὐκαιροῦμεν νὰ ἐνδιατρίψωμεν ἐπὶ μικρὸν ἔτι περὶ ταῦτα, ἰδοὺ μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἕτερον τῆς τοιαύτης τοῦ συγγραφέως διαθέσεως παράδειγμα.

Γνωστὸν εἶναι ὅτι ἐπὶ τῆς πρώτης σταυροφορίας καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ σταυροφόροι εἰσῆρχοντο εἰς τὴν Συρίαν, καὶ ἐπῆρχοντο ἐπὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀντιοχείας, ὁ τοῦ ὑπερτάτου ἡγεμόνος αὐτῶν ἀδελφὸς Βαλδουίνος, χωρισθεὶς ἀπὸ τοῦ ἄλλου στρατοῦ, ἐπεχείρησεν ἰδίως πρὸς ἀνατολὰς κατακτήσεις καὶ συνεκρότησεν ἰδίαν ἀξιόλογον ἡγεμονίαν, ἧς πρωτεύουσα ὑπῆρξεν ἡ Ἔδεσσα. Ἡ πόλις αὕτη ἦτο κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου ἔτι εἰς χεῖρας τῶν Βυζαντινῶν, ὁ δὲ διοικητὴς αὐτῆς Θεόδωρος, μαθὼν τὴν εἰς τὰς πέριξ χώρας προσέλευσιν τοῦ Φράγκου ἡγεμόνος, προσεκάλεσεν αὐτὸν ἵνα ἀπὸ κοινοῦ καταπολεμήσωσι τοὺς Τούρκους. Ὁ σταυροφόρος, εἰσελθὼν οὕτω εἰς τὴν Ἑλληνίδα πόλιν, υἰοθετήθη ὑπὸ τοῦ γέροντος διοικητοῦ· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον, διενεργήσας τὴν δολοφονίαν τοῦ θετοῦ πατρὸς, ἐγένετο κύριος τῆς πόλεως καὶ ἐσφετερίσθη τὴν ὅλην ἀρχήν. Ἡ τοιαύτη τοῦ Βαλδουίνου διαγωγὴ πολυεθῆ ἐνέφαιεν ἀπιστίαν καὶ προδοσίαν· πρῶτον διότι ἀναφανδὸν παρεβίασε τοὺς ὄρκους οὓς ὤμοσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ δι' ὧν ὑπέσχετο ν' ἀποδώσῃ τῷ βασιλεῖ Ἀλεξίῳ καὶ αὐτὰς τὰς πόλεις ὅσας ἀπὸ τῶν Τούρκων ἤθελεν ἀνακτήσει, ἐπὶ δὲ τοῦ προκειμένου ἰδοποιεῖτο Ἑλληνίδα πόλιν· δεύτερον, διότι προσεκάλεσε τὸν φόνον ἀνθρώπου ὃν ὤφειλε νὰ θεωρῇ ὡς πατέρα. Ἰδῶμεν ἤδη πῶς κατὰ μικρὸν διαστράφησαν ἐπὶ τὸ ἐπιεικέστερον καὶ παρεμορφώθησαν τὰ πράγματα ταῦτα ὑπὸ ἱστορικῶν, εἰτινες δὲν εὐρίσκουσι λόγους ἀρκετὰ πικροῦς, ἵνα στιγματίσωσι τὴν τῶν Βυζαντινῶν διπλόην καὶ ἐπιδουλήν, ὅσάκις εὐρωσιν, ἢ καὶ ἀπλῶς ὑποπτέωσιν ἴχνος τι αὐτῆς.

Τὸ χρονικὸν τοῦ Ματθαίου τοῦ Ἐδεσσινοῦ, ὅπερ εἶναι ἡ μᾶλλον ἀξιόπιστος ἐπὶ τοῦ προκειμένου πηγὴ, ῥητῶς καὶ ἀπρακαλύπτως καταδικάζει τὸν Βαλδουίνον, διότι παρίτησιν αὐτὸν ὡς καταπατησάντα τοὺς ἱερωτάτους τῶν ὄρκων, οὓς πρὸ μικροῦ ὤμοσεν εἰς τὸν θετὸν αὐτοῦ πατέρα καὶ ὡς λαβόντα ἐνεργητικώτατον μέρος εἰς τὴν ἐπαγαγοῦσαν τὸν θάνατον αὐτοῦ συνωμοσίαν. Ἐρχεται ἔπειτα ὁ Michaud ὅστις προσπαθεῖ μὲν νὰ κολάσῃ ὅσον ἐνδέχεται τὸ ἀποτρόπαιον τῆς τοῦ Βαλδουίνου διαγωγῆς, ἀλλ' ὁμολογεῖ ἐν τῷ μεταξὺ, ὅτι αὐτὸς ἐγένωσκε τὴν συνωμοσίαν, ὅτι εἴμπορεῖ τοῦλάχιστον νὰ κατακριθῇ ὡς μὴ ὑπερασπίσας τὸν θετὸν αὐτοῦ πατέρα, καὶ ἐπὶ τέλος ἐπιφέρει ὅτι α ἕνεκα τῶν πλεονεκτημᾶ-

των ὅσα οἱ σταυροφόροι ἐπορίσθησαν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ νέου τούτου κράτους, οἱ ἱστορικοὶ αὐτῶν ἐλησημόνησαν ὅτι τὸ κράτος τοῦτο ὑπῆρξε προῖον τῆς ἀδικίας καὶ τῆς βίας. Ὁ δὲ ἀνά χειρὸς ἱστορικός οὐδεμίαν λέξιν κατακρίσεως ἀναφέρει κατὰ τῆς τοῦ Βαλδουίνου διαγωγῆς· μόνον ἐν ὑποσημειώσει τινὶ λέγει ὅτι ἄλλως ἐκτίθεται τὸ γεγονός ὑπὸ Ματθαίου τοῦ Ἐδεσσηνοῦ· αὐτὸς δὲ ἐν ὅλῳ τῷ κειμένῳ παρίστησι τὰ πράγματα ὡς προκλήθέντα ὑπὸ τῆς κακοηθείας τοῦ Θεοδώρου καὶ τῆς δικαιολογημένης ὀργῆς τοῦ πλῆθους, τὸν δὲ Βαλδουίνον ὡς καταναγκασθέντα δῆθεν νὰ παραδεχθῆ τὴν χρεῦσασαν ἀρχήν.

Ἀρκοῦσι ταῦτα, νομίζομεν, ἵνα καταδείξωσι τὸ ὅλον πνεῦμα τῆς προκειμένης συγγραφῆς. Ἀλλὰ δὲν ἀρκοῦσιν ἀρὰ γε καὶ εἰς τὸ νὰ καταστήσωσι πρόδηλον τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ καταπολεμήσωμεν τελευταῖον τὴν τριαύτην προαγομένην τῶν πραγμάτων διαστροφήν, καὶ νὰ φέρωμεν ἐπὶ τέλους εἰς μέσσην τὴν ἀλήθειαν, οὐχὶ ἵνα προσβάλλωμεν τινα, ἢ ὑβρίσωμεν, ἀλλ' ἵνα ὑπεραπολογηθῶμεν ὑπὲρ τῆς μνήμης τῶν πατέρων ἡμῶν, τῆς ἀνικαῶς τοιοῦτοτρόπως ἐπὶ αἰῶνας ὅλους διασυρομένης καὶ συκοφαντούμενης;

Τὸ καθήκον εἶναι διπλοῦν· ἐπιστημονικὸν ἅμα καὶ ἐθνικόν. Χοιρίλος ὁ Σάμιος, ὁ τὰ Μηδικὰ ὅπως οὖν βραδέως ὑμνήσας, ἐλευσιολόγει ἑαυτὸν, διότι ἐπελάβετο ὑποθέσεως τεθρυλημένης παρὰ πολλοῖς, ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης· καὶ στενάζων ἐνέκραζε· μακάριος ὁ τῶν Μουσῶν θεράπων, ὅστις ἐξῆ καθ' ὃν χρόνον ἀκήρατος ἦν ἐτι ὁ λειμών· νῦν δὲ, ὅτε πάντα δέδασται καὶ ἔχουσι κήρατα αἱ τέχναι, ἡμεῖς οἱ ὕστατοι προσερχόμενοι, στερούμεθα δρόμου, οὐδ' ἔχομεν ποῦ νὰ φέρωμεν τὸ νεοζυγὲς ἡμῶν ἄρμα. Ἀλλ' οἱ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ἱστορικοὶ δὲν εὐρίσκονται, πολλοῦγε καὶ δεῖ, εἰς τὴν τοῦ Χοιρίλου τούτου ἀμνησίαν. Διότι τὸ στάδιον αὐτῶν εἶναι εἰσέτι ἀχανές, καὶ οἱ καρποὶ οὐς ἔχουσι νὰ δρέψωσιν ἐν αὐτῷ, διαφιλέστατοι· ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἢ ἐπιστημονικῇ τιμῇ ἢ δύνανται νὰ ἀνακομίσωσιν, ἐπιμελῶς καὶ ἀκριβῶς ἐπεξεργαζόμενοι τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, εἶναι εἰσέτι μεγίστη. Ἀλλὰ πρὸ πάντων ὀφείλουσι νὰ καταδῶσιν εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὸ τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος παροτρυνόμενοι.

Τῶντι, αἱ ἀδιάκοποι αὐταὶ κατὰ τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ κατηγορικαί, ἐπὶ αἰῶνας ὅλους ἐπαναλαμβάνόμεναι, καὶ σήμερον παραδόξως ἐπιτεινόμεναι, ἀδικοῦσιν οὐ μόνον τὴν μνήμην τῶν πατέρων ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν αὐτῶν τὴν ἠθικὴν ὑπόληψιν καίριως προσβάλλουσι· διότι ἂν ἡ τύχη τοῦ κατ' ἰδίαν ἀνθρώπου πολλάκις ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῆς ἀγαθῆς ἢ πονηρᾶς τῶν προγόνων ρήμης, πολὺ μᾶλλον ἢ τῶν ἐθνῶν τύχη. Μὴ λησμονήσωμεν δὲ, ὅτι ἀμεσάτατοι ἀπόγονοι εἰμεθα ἰδίως τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, τῆς ἄλλως λεγομένης Βυζαντινῆς ἐποχῆς. Συνδεόμεθα βεβαίως πρὸ πάντων μετὰ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος διὰ τῆς γλώσσης ἢ ὁμιλούμεν, δια-

τῆς χώρας ἐφ' ἧς ζῶμεν, διὰ τῶν προδόσεων ἃς ἔχομεν, διὰ τῶν αἰσθημάτων ἃτινα τρέφομεν, διὰ τοῦ ὀνόματος τὸ ὁποῖον φέρομεν· ἀλλὰ συνδεόμεθα στενώτερον ἐτι μετὰ τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ οὐ μόνον δι' ὅλων τῶν δεσμῶν οὓς προηριθμήσαμεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ θρησκευματος, καὶ διὰ τοῦ πολιτεύματος, καὶ διὰ προσεχστερῶν πολιτικῶν συμφερόντων καὶ διὰ προσεχστεράς καταγωγῆς. Ζῶσι βεβαίως ἐν τῇ μνήμῃ ἡμῶν τὰ ὀνόματα τοῦ Θεμιστοκλέους, τοῦ Κίμωνος, τοῦ Ἀλεξάνδρου· ἀλλὰ ζῶσιν ἰδίως ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἔθνους, τοῦ μεγάλου ἔθνους, τοῦ γεωργοῦ, τοῦ ποιμένου, τοῦ κληρικοῦ, τοῦ ναύτου, τοῦ ἐμπόρου, ζῶσιν ἰδίως αἱ περιπέται τοῦ μεσαιωνικοῦ ἡμῶν βίου. Διερχόμενοι δὲ διὰ τῶν ὁρέων τῆς Ρούμελης πολλάκις θέλετε ἀκούσει ἐτι περιηρομένην τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ τοῦ γνωστοῦ ἐκείνου δημοτικοῦ ἄγματος.

Ἦσαν τὴν Πάριν, πῆρὸν τινὶ πῆρὸν τὴν Σαλονίκην!

Ἦσαν καὶ τὴν ἀγίαν Σοφίαν, τὸ μέγα μοναστήρι!

Καὶ ἐξακλουθοῦντα τὸν θρῆνον τοῦτον περὶ τῆς λαμπρότητος τῆς Μεγάλης Εκκλησίας, περὶ τῆς τελευταίας ἐν αὐτῇ ἱεροτελεστίας, περὶ τῆς ἐξ οὐρανοῦ ἐπελθούσης φωτῆς, ἵνα ἀπαχθῶσιν εἰς τὴν ἀλλοδαπήν τὰ ἱερά σκεύη καὶ μὴ μολυνθῶσιν ὑπὸ τῆς ξενικῆς κατακτήσεως, μέχρις οὗ, καταστρεφόμενου τοῦ δράματος, ὁ αἰοιδὸς ἐπιλέγει·

Σὺν τῷ ἔκτυσε ἡ Λέσπεινα, σακροῦσιν αἱ εἰκόνες.

—«Σὺπτα, κυρία Διοποινα! μὴ κλαῖς, μὴ σακροῦσαι,

Πάλαι μὲ χρένους, μὲ καιροῦς· πάλαι ἰδικὰ σου εἶναι.»

Καὶ θέλετε εἰδεῖ σακροῦντας τοὺς γέροντας καὶ εὐλαβῶς παιοῦντας τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον, καὶ ἐν αἰγῇ προσευχομένους ὑπὲρ τῆς τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ καιρῶν ἐπελεύσεως. Διότι ὑπάρχει ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἔθνους ἢ παποιθήσει, ὅτι ἂν περισώθη ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπὸ τοῦ μεγάλου Μωαμεθανικοῦ κατακλισμοῦ, περισώθη διὰ τῶν ἀγῶνων καὶ κατερρωμάτων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μοναρχίας· ἂν δὲ ὑπέκυψεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ξενικὴν κυριαρχίαν, ὑπέκυψεν ἕνεκα τῶν συμφροδῶν τῆς μοναρχίας ἐκείνης. Ὡστατὴ ἡ τύχη αὐτῆς ἀναποσπάστως μετὰ τῆς τύχης ἡμῶν διατελεῖ συνδεδεμένη· τὰ εὐτυχήματα αὐτῆς ἀπέβησαν ἡμέτερα εὐτυχήματα, αἱ συμφοραὶ αὐτῆς, ἡμέτεραι συμφοραὶ. Πῶς λοιπὸν ἢ ὑπόληψις αὐτῆς δύναται νὰ ἦναι ἡμῶν ἀδιάφορος; Καὶ ἔχομεν ἄρα καθήκον ἱερὸν ὑπὲρ τῆς ὑπαλήψεως ταύτης ν' ἀγωνισθῶμεν· διότι ἡ κατάκρισις αὐτῆς, ἡμῶν ἐστὶ κατάκρισις, καὶ ἡ δικαίωσις αὐτῆς, ἡμῶν ἐστὶ δικαίωσις.